

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ

На правах рукопису

М. Бокотей

Бокотей Михайло Андрійович

УДК 94:666.1032(292.452/438.41)

ЛЬВІВСЬКЕ ГУТНЕ СКЛО У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО СТУДІЙНОГО
РУХУ: ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСЕРЕДКИ СКЛОВИРОБНИЦТВА

17.00.06 — декоративне і прикладне мистецтво

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Львів — 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор
Стельмахук Галина Григорівна,
Львівська національна академія мистецтв
завідувач кафедри історії і теорії мистецтва

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
Кротова Тетяна Федорівна,
Київський національний університет технологій та
дизайну МОН України
професор кафедри художнього моделювання костюма
факультету дизайну

кандидат мистецтвознавства, доцент
Андрушко Людмила Миколаївна,
Львівський державний університет
внутрішніх справ МВС України,
доцент кафедри філософії та політології

Захист відбудеться «19» червня 2018 року о 13:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.103.01 у Львівській національній академії мистецтв за адресою: 79011, м. Львів, вул. Кубійовича, 38.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівської національної академії мистецтв (79011, м. Львів, вул. Кубійовича, 38).

Автореферат розісланий «18» травня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. І. Цимбала

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сьогодні неможливо уявити наш побут, інтер'єр житла чи громадського приміщення без художнього скла. Людина давно винайшла скло, активно використовує та впродовж віків удосконалює технологію його виготовлення, художньо збагачує форми та розширює асортимент виробів.

Художнє скло ХХ століття — значний пласт мистецтва, що становить частину загального розвитку художньо-матеріальної культури. В окремих країнах (Італія, Швеція, Чехія) скловиробництво стало одним з визначальних факторів національної самобутності. Наділене якістю прозорості, скло здатне до насичення простору світлом, тому стало матеріалом, що відкрив новий етап просторового освоєння і сприйняття світу. У ХХ ст. проблема функціонування скла як художнього об'єкта в просторі стає провідною в декоративно-прикладному мистецтві. Поява об'ємно-просторової скляної форми як образотворчого об'єкта й засобу емоційного впливу стало важливим реформаторським кроком у розвитку світового скла й мистецтва ХХ ст.

Принципово новим аспектом стала та обставина, що в мистецтво скла ХХ століття приходять художник-професіонал, автор-творець, дизайнер. Починається епоха авторського скла, яскравих творчих індивідуальностей, з іменами яких пов'язані художні й технічні відкриття. Творчий експеримент ще ніколи не досягав такої свободи вираження, як наприкінці ХХ ст., і це абсолютно відповідає темпам розвитку сучасного мистецтва. Від другої половини ХХ ст. художнє скло входить у контекст розвитку великих пластичних мистецтв. Використовуючи унікальну властивість матеріалу — його прозорість, що надає йому четвертого виміру, огляду простору всередині цільної маси, — художники демонструють безмежну палітру технік і прийомів. Перегляд кордонів звичних жанрів вивів скло на шлях вільних об'ємно-пластичних вирішень, до використання художніх засобів суміжних мистецтв — скульптури, живопису, графіки тощо.

Актуальність дослідження. Упродовж останнього півстоліття художнє скло як феномен сучасного мистецтва є постійним предметом дослідження та невіддільною складовою світової культури. Першопричиною цього є поширення наприкінці ХХ ст. міжнародного руху студійного скла і, насамперед, його вплив на розвиток скловиробничої галузі та початок функціонування в мистецтві нового поняття — образотворчий твір з художнього скла. У контексті студійного руху особливе місце посідає гутне скло. При цьому в центрі уваги залишається одна з найбільш складних і невивчених проблем — малотиражна продукція, виготовлена способом вільного формування. Однак у радянському, а згодом українському мистецтвознавстві ця проблематика розглядалася винятково в контексті декоративно-прикладного мистецтва. З появою в науковому термінологічному обігу поняття «дизайн» постало питання класифікації проектної діяльності майстрів-гутників і професійних художників-склярів на виробничих підприємствах як творчого методу, процесу та результату художньо-технічного проектування промислових виробів. Сьогодні недослідженою є діяльність українських художників на підприємствах скляної промисловості не лише в

галузі декоративно-прикладного мистецтва, але й у контексті дизайну й образотворчого мистецтва. Залишилося чимало невисвітлених проблем творчості українських майстрів-гутників і митців, які працювали над створенням зразків для промислового тиражування. Об'єктивне дослідження діяльності українських художників гутного скла вимагає розроблення нової системи критеріїв аналізу та введення її в науковий обіг. Для українського мистецтвознавства тема проектування гутного скла як мистецького й культурного явища нова та маловивчена, тому доцільним є дослідити найяскравіші зразки гутної продукції українських підприємств, діяльності провідних художників-склярів і майстрів-гутників.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації узгоджена з тематикою наукових досліджень і планом підготовки наукових кадрів кафедри історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Дослідження проводилося відповідно до основних напрямів фундаментальних досліджень науково-дослідного відділу, зокрема: «Західні теорії та українське мистецтвознавство ХХ століття: інтелектуальні інновації, особливості методології, мистецтвознавчий дискурс» (Реєстр. номер 0111U005313, ДБ № ІТМ 02-2010). Висновки, зроблені за результатами дисертаційної роботи, мають безпосереднє практичне значення і можуть бути використані в навчальних програмах з дисциплін «Проектування художнього скла», «Дизайн художнього скла», «Проектування об'ємно-просторових композицій». Дисертант є одним зі співавторів стандартів вищої освіти ЛНАМ: освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів і магістрів у галузі знань «мистецтво», напряму підготовки «образотворче та декоративно-прикладне мистецтво», спеціалізацій «художнє скло», «художня кераміка», «художній метал», «художнє дерево», «художній текстиль» (ЛНАМ, 2013 р.).

Мета дослідження — розкрити мистецький феномен українського гутного скла в контексті розвитку міжнародного руху студійного скла, виявити формотворчі, художньо-конструктивні та технологічні особливості малотиражної продукції українських підприємств-скловиробників кінця ХХ — початку ХХІ ст.

У зв'язку з цим у роботі поставлені такі **завдання**:

- провести аналіз історіографії та визначити ступінь опрацювання теми в сучасному українському мистецтвознавстві;
- окреслити джерельну базу, зокрема твори з музейних і приватних збірок;
- визначити рівень впливу міжнародного студійного руху на розвиток основних тенденцій проектування малотиражної продукції підприємств-скловиробників України;
- з'ясувати вплив міжнародних симпозиумів гутного скла у Львові на розвиток українського скловиробництва;
- визначити відмінності технічних особливостей малотиражної продукції українських підприємств-скловиробників, виготовленої гутним способом;
- охарактеризувати основні формотворчі, художньо-конструкційні тенденції та специфіку авторських пошуків;

— проаналізувати творчий доробок авторів виробів з гутного скла львівських підприємств-скловиробників у контексті міжнародного студійного руху.

Об'єктом дослідження є малотиражна продукція львівських підприємств-скловиробників кінця ХХ — початку ХХІ ст., виконана гутним способом.

Предметом дослідження є осередки скловиробництва, художні особливості творів митців гутного скла кінця ХХ — початку ХХІ ст. у контексті міжнародного студійного руху.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці фахівців з історії і теорії мистецтва Л. Казакової, Ф. Петрякової, О. Федорука, Г. Стельмащук, А. Пучкова, М. Селівачова, Т. Кари-Васильєвої, О. Сом-Сердюкової, З. Чегусової, О. Голубця, Р. Шмагала та інших.

Методи дослідження. У дисертації використані загальнонаукові методи: описовий, порівняльний, структурно-типологічний, метод систематизації, аналізу та синтезу, а також інтерв'ю; методи гуманітарних наук: історико-культурологічний, структурно-функціональний і стилістично-типологічний, а також методи мистецтвознавчого аналізу: діахронного та синхронного опису мистецьких явищ, метод формального аналізу та синтезу, індуктивний та дедуктивний методи.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим в українському мистецтвознавстві дослідженням, яке комплексно розглядає малотиражну гутну продукцію провідних вітчизняних скловиробників у контексті міжнародного руху студійного скла. Досі в мистецтвознавчій науці тема художнього скла, виконаного гутним способом, опрацьовувалась винятково в контексті діяльності професійних художників-склярів або майстрів-гутників і не розглядалась у площині функціонування як готового виробничого продукту. Наукова література, присвячена міжнародному руху студійного скла, не була опублікована українською мовою.

У представленій до захисту роботі вперше:

- розглянуто зразки гутних виробів художнього скла не в контексті авторської творчості окремих митців, а в розрізі виробничої діяльності підприємств-скловиробників Львівщини;
- проаналізовано та введено в науковий обіг особливості понад 300 виробничих зразків львівських підприємств-скловиробників, виготовлених упродовж 1970-2011 рр., розкрито їхні формотворчі, технологічні та типологічні характеристики;
- опрацьовано проектну творчість львівських майстрів-склодувів, які були авторами численних зразків продукції скловиробничих підприємств;
- підкреслено важливість співпраці та взаємного впливу на проектну творчість учасників виробничого процесу — професійних художників-склярів і майстрів-гутників;
- висвітлено функціонування українського гутного скла в контексті міжнародного студійного руху як самобутнього явища у світовому декоративно-прикладному мистецтві;

- з'ясовано вплив міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові на розвиток українського художнього скла, його освітні та виробничі процеси;
- впроваджено в науковий обіг низку термінів з технології скла;
- утверджено в українській мистецтвознавчій науці поняття «проекування львівського гутного скла» як самостійного явища, наділеного власними характерними рисами.

Відтак, представлена робота є першою спробою комплексного дослідження гутної продукції львівських підприємств-скловиробників кінця ХХ — початку ХХІ ст. у контексті міжнародного студійного руху.

Практичне значення роботи. Основні матеріали дослідження мають потенціал для подальшого вивчення українського гутництва кінця ХХ — початку ХХІ ст. у контексті міжнародного студійного руху. Текстові та ілюстративні матеріали дисертації можуть бути застосовані під час наступних досліджень сучасних культурно-мистецьких процесів, можуть бути використані для розроблення та викладання лекційних курсів і спецкурсів, написання навчальних посібників, словників, довідникових видань з історії культури та мистецтва. Основні теоретичні положення та висновки роботи можуть використовуватися при формуванні відповідних розділів у наукових виданнях з історії українського та світового мистецтва. Матеріали дисертації можуть стати основою для формування навчально-методичних програм профільних кафедр у навчальних закладах мистецького спрямування. Крім того, результати проведеної дослідницької роботи можуть становити основу при розробленні та впровадженні у виробництво нових зразків гутної продукції, зокрема у контексті формотворчих і технологічних процесів.

Особистий внесок здобувача. У науковий обіг введено невідомі раніше архівні матеріали — каталоги продукції Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики (1972-1995 рр.) та ТОВ «Компанія Галицьке скло» (2011 р.). На їх основі опрацьовано понад 2000 зразків гутної продукції, більшість з яких досі не були об'єктом мистецтвознавчого аналізу. Виокремлено найважливіші зразки та композиційні групи з огляду на якісні, кількісні, технологічні та формально-естетичні характеристики, їх систематизовано щодо тематики, ідейних, художньо-стилістичних і формотворчих особливостей. Визначено та опрацьовано досягнення найвизначніших авторів тиражованих зразків — професійних художників і майстрів-склодувів, чий імена раніше не згадувались у мистецтвознавстві. Уперше розкрито технологічні особливості виконання зразків продукції скловиробничого підприємства з використанням техніки декорування кольоровими склопорошками. Опрацьовано понад 350 композицій, які входять до колекцій ЛНМ ім. А. Шептицького, Музею скла у Львові та були виконані впродовж 1989-2016 рр. понад 200-ма художниками з 32-х країн на міжнародних симпозіумах гутного скла у Львові.

Апробація результатів дослідження. Основні принципи, положення й результати дослідження виносилися на обговорення на міжнародних наукових конференціях: «Мистецька освіта в класичному університеті: традиції, сучасність та перспективи», 30 вересня — 4 жовтня 2014 р., м. Львів (ЛНУ ім. І. Франка), «Ерделівські читання», 13-14 травня 2015 р., м. Ужгород

(Закарпатський художній інститут ім. А. Ерделі), «Синергетична природа культури: наукова рефлексія над взаємодією Ероса та Етоса», 30 листопада — 2 грудня 2016 р., м. Львів (ЛНУ ім. І. Франка), Всеукраїнській науковій конференції «Ювілей НАОМА: шляхи розвитку українського мистецтвознавства (до 130-річчя від дня народження Г. Нарбута)», 22 квітня 2016 р., м. Київ (НАОМА), на науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів Львівської національної академії мистецтв (2014-2016 рр.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладені в 19-ти статтях, з яких 11 опубліковані у збірниках наукових праць, що входять до фахових видань, акредитованих ДАК України, та введені в науково-метричну базу.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (260 позицій), списку ілюстрацій (270 найменувань) та трьох додатків. Основний зміст роботи (текст) викладено на 162 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, встановлено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету й завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, вказано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У розділі **1 Історіографія, джерела та методи дослідження** встановлено, що проблематика гутної продукції українських виробників у вітчизняному мистецтвознавстві досліджена недостатньо. Більшість авторів концентрується на діяльності індивідуальних митців і майстрів-гутників, а їхня творчість розглядається в контексті авторського декоративно-прикладного мистецтва, а не проектування зразків для тиражного виробництва. У розділі висвітлено також питання історіографії щодо місця художнього скла, зокрема гутного, в українській системі термінологічно-понятійного апарату. У підрозділі **1.1 Історіографія дослідження** наукову літературу систематизовано за наступним принципом: історичні аспекти функціонування гутного виробництва в Україні (В. Рожанківський, І. Свешніков, М. Воронов, О. Тищенко, Ф. Петрякова, С. Мартинюк, Ю. Курдина, М. Лосик та ін.), художнє скло на українських теренах у радянський період (Ф. Петрякова, О. Сом-Сердюкова, З. Чегусова, Ф. Черняк та ін.), діяльність окремих особистостей у галузі художнього скла (Ф. Петрякова, О. Федорук, Р. Шмагало, Є. Шимчук, Г. Стельмащук та ін.). У межах опрацювання питання термінологічно-понятійного апарату розглянуто наукові праці М. Яковлева, В. Даниленка, О. Голубця, М. Станкевича, Є. Антоновича, Р. Захарчук-Чугай, а також українські та іноземні енциклопедичні видання. Важливими для дослідження є публікації про розвиток міжнародного руху студійного скла, особливе місце належить монографіям російського мистецтвознавця Л. Казакової. У контексті світового розповсюдження цього масштабного мистецького явища розглянуто видання інших іноземних авторів, переважно пов'язаних з Музеєм скла у Корнінгу, США (А. Долез, С. Франц, М. Декстер Лінн, Т. Олдноу, Ф. Гампсон, В. Вармус,

Р. У. Елл, Д. Гоукінс Оупі). До діяльності міжнародних симпозіумів гутного скла звертались у своїх дослідженнях Л. Казакова (Росія), М. Дюрран (Великобританія), а також українські дослідники Ф. Петрякова, Є. Шимчук, Р. Шмагало, З. Чегусова, А. Батанова, Р. Фур. До вивчення та опрацювання цього питання важливим джерелом стали також каталоги зібраних під час симпозіумів колекцій (1989, 1992, 2004 рр.), а також фотоматеріали з інших симпозіумів, які не були опубліковані.

У підрозділі **1.2 Джерельна база, методи дослідження** проаналізовано основні методи, використані у роботі. Зокрема, загальнонаукові методи: описовий, порівняльний, типологічний, метод систематизації, аналізу та синтезу; методи гуманітарних наук: структурно-функціональний і стилістично-типологічний, а також методи мистецтвознавчого аналізу: діахронного та синхронного опису мистецьких явищ, метод формального аналізу. Застосування цих методів дозволило виявити та охарактеризувати основні художньо-стилістичні особливості малотиражної гутної продукції українських підприємств-скловиробників другої половини ХХ — початку ХХІ ст.

Найважливішими джерелами дослідження стали каталоги продукції Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики за 1970 — 1980 рр., де зафіксовані всі тиражовані у склоцеху зразки художньої гуті. Серед кількох тисяч описаних зразків було обрано найважливіші з огляду на технологічні та формотворчі особливості, а також авторство. До джерел дослідження належать також фотоматеріали продукції ТОВ «Компанія «Галицьке скло», на основі яких проведено аналіз близько 100 зразків, виконаних на підприємстві 2011 р. В основу аналізу діяльності останнього підприємства покладено також власний досвід роботи автора дисертації над виконанням зразків у склоцеху.

У розділі **2 Міжнародний рух студійного скла: персоналії, світові центри, симпозіуми гутного скла у Львові** розглянуто питання впливу на розвиток українського скловиробництва творчості провідних художників з різних країн, у тому числі з України, які брали безпосередню участь у поширенні у світовій культурі міжнародного руху студійного скла. Визначено вплив на актуальний стан вітчизняного склярства діяльності одного з найвизначніших і найбільш довговічних у світі Міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові.

У підрозділі **2.1 Світові центри художнього склярства, піонери міжнародного руху студійного скла** висвітлено діяльність провідних художників, послідовників міжнародного руху студійного скла з різних континентів. Переважна більшість цих авторів пов'язана з дизайном продукції підприємств-скловиробників.

Найвизначніші світові центри скловиробництва впродовж останнього півстоліття сконцентровані у США, Чехії, Франції, Італії та скандинавських країнах. Це, насамперед, промислові гіганти «Стьюбен», «Богемія», «Мозер», «Даум», «Лялік», «Веніні», «Іттала», «Оррефорс», «Коста Бода». У різний період на цих підприємствах працювали піонери студійного руху скла Г. Літлтон, Д. Чігулі, Д. Лабіно (США), П. Глава, В. Ціглер, С. Лібенський, Я. Брихтова, І. Шугаск (Чехія), Я. Зорічак, А. Лепер'є (Франція),

Л. Тальяп'єтра, Т. Зуккері, Л. Серузо (Італія), А. Аалто, О. Тойка (Фінляндія), Б. Валлієн (Швеція), Ф. Лінгаард (Данія) та ін.

Міжнародний студійний рух, який розпочався фактично одночасно в 1950-х рр. у США і Європі, згодом розповсюдився на всі континенти й мав послідовників у кожній державі, де виготовляли художнє скло. Окрім названих прізвищ, серед послідовників студійного руху, які у першу чергу спричинилися до розвитку сучасних течій у художньому склі в своїх країнах, слід назвати Е. Ейша (Німеччина), М. Ліпофського, Г. Галема, Дж. Ф. Майєрса, В. Морріса, Т. Зінські (США), С. Проктера, Д. Хобсона, П. Лейтона (Великобританія), Е. Ейша, Т. Зельнера, П. Молнара (Німеччина), П. Веніні, Д. Тозо (Італія), Т. Вірккала, Т. Сарпанева (Фінляндія), С. Ваалкему, В. Хеезена (Данія), Ч. Зубера, В. Моно, братів Лепер'є, К. Зорічак (Франція), К. Фуджіту, Ч. Асахару, М. Кабаясі (Японія), К. Мойє, Р. Кноттенбельта, К. Хінея, Ф. Клеменса (Австралія), Я. Єгенейша, Е. Гаала, З. Богуша (Угорщина), Ф. Ібрагімова, Л. Савельєву (Росія), І. Ліля (Естонія), Г. Діджонайтіте, Р. Крюкаса, В. Пауляускаса (Литва), І. Аудере, Ю. Дуновскіса, Д. Гудовскіса (Латвія), А. Бокотея, Ф. Черняка (Україна).

Водночас, незважаючи на спільний вектор розвитку художнього скла щодо звільнення від промислової залежності та прагнення до образності й ідейності, національні школи мають чітко виражену ідентичність і суттєво різняться. До прикладу, американська школа тяжіє до декоративності, скандинавська на контрасті характеризується стриманістю, простотою і аскетизмом, німецька — експериментаторством і образним навантаженням, італійська — інтерпретацією давніх венеційських технік. Чеська школа побудована на столітніх традиціях холодної обробки й спрямована на пошук форми та підкреслення найважливішої властивості скла — прозорості й світлопроникності. На пострадянському просторі художнє скло набуло індивідуальних рис у кожній країні. Якщо в російському художньому склі превалюють формальні пошуки, то в українському мистці тяжіють до експериментальних і образотворчих властивостей мистецького твору. Прибалтійські художники є послідовниками північноєвропейських течій, де основний акцент ставиться на елементарності форм і мінімалізмі кольорових вирішень при відвертому тяжінні до декоративності.

Завдяки порівнянню різних шкіл, творчих концепцій, напрямків становлення та розвитку індивідуальних особистостей наприкінці ХХ ст., складається загальна панорама світового скловиробництва, що дозволяє оцінити вплив міжнародного руху студійного скла на дизайн гутної продукції підприємств-скловиробників, у тому числі й в Україні.

У підрозділі **2.2 Міжнародні симпозіуми гутного скла у Львові та їхній вплив на розвиток художнього скла в Україні** з'ясовано багатовекторний вплив цього культурного явища на проектування склопродукції українських підприємств. Від 1989 р. на базі Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики, а згодом Бережанського склозаводу, ТОВ «Компанія «Галицьке скло» та навчально-виробничої майстерні кафедри художнього скла ЛНАМ відбувалися Міжнародні симпозіуми гутного скла, участь у яких взяли понад 250-ти художників з 30-ти країн. Серед найсуттєвіших результатів

заходу, окрім унікальної колекції робіт провідних художників своєї епохи, є популяризація українського художнього скла у світі та ознайомлення мистецького середовища України з досягненнями світового склярства, а також корекція вектора стилістичних та ідейних напрямків у вітчизняному художньому склі. У свою чергу, з опосередкованих негативних чинників, які пов'язані з діяльністю симпозіумів у Львові, є спрямування вектора навчально-методичного процесу на єдиний в Україні кафедрі художнього скла ЛНАМ у напрямку ідейності та образотворчого начала. Це вплинуло на поступове зникнення з навчально-методичного забезпечення завдань виробничого характеру й занепад школи традиційного дизайну тиражного художнього скла.

У розділі 3 **Розвиток гутництва на теренах Львівщини в другій половині XX — початку XXI століття** розкрито історичні передумови розвитку українського гутного скла; сконцентровано увагу на найважливіших осередках гутного виробництва другої половини XX — початку XXI ст., основних видах продукції в їхньому асортименті.

У підрозділі **3.1 Осередки скловиробництва, художні особливості гутної продукції** вказується, що виробництво художнього скла гутним способом на українських теренах існувало фактично впродовж останнього тисячоліття, проте найбільшого розквіту воно досягло власне наприкінці XX ст. В Україні тоді функціонувало кілька десятків підприємств, які продукували художнє скло різними техніками. Серед найпотужніших виробничих центрів — Київський завод художнього скла, Бережанський, Романівський, Артемівський, Костянтинівський склозаводи, Виробниче об'єднання «Райдуга» та ін. Проте одним з найважливіших скловиробничих підприємств, яке впродовж майже півстоліття було центром вітчизняного гутництва й осередком збереження традицій і виховання наступного покоління, була Львівська експериментальна кераміко-скульптурна фабрика. Тут наприкінці 80-х років працювали понад 50 професійних майстрів-склодувів, які щороку виготовляли кілька тисяч зразків різнопланової гутної продукції. Заснований 1962 р. склоцех Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики об'єднав усіх майстрів-склодувів тогочасних дрібних артілей, серед яких були корифеї українського склярства Й. Гулянський, М. Павловський і П. Семененко. Саме ці особистості володіли переданими через покоління традиційними принципами формотворення і згодом виховували наступні покоління гутників, а відтак мали безпосередній вплив на формування індивідуальних рис українського гутництва наступних десятиліть.

У склоцеху фабрики функціонувала спеціальна бригада майстрів, призначена для виконання творчих робіт художників-склярів з усього СРСР, яку фінансував Худфонд у Москві. Власне тут разом з українськими гутниками впродовж десятиліть працювали корифеї художнього скла Д. і Л. Шушканови, Ф. Ібрагімов і Л. Савельєва, О. та І. Іванови, Г. Діджунайтіте, В.-А. Кеердо, К. Коппель, Т. Гріголіа, О. Манукян та ін. 1989 року склоцех Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики став базою для проведення одного з найяскравіших явищ у культурно-мистецькому житті країни, а також найтривалішого безперервного форуму художників-склярів у світі — міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові.

Підрозділ **3.2 Специфіка гутного виробництва як науково-творчого процесу: способи декорування та формотворення** розкриває основні технологічно-формотворчі засади проектування гутної продукції українських скловиробників. Традиційні принципи формування виробів з гарячої скломаси мали застосування упродовж кількох тисячоліть і суттєво не змінювалися до кінця ХХ ст. Технологічний прогрес майже не зачепив цю галузь, де й сьогодні застосовуються техніки вільного формування, винайдені ще в давніх культурах. Українське гутне виробництво кінця ХХ ст. не відрізнялося технологічно від західноєвропейської гуті. Хоча з часом в економічно розвинених державах було модернізоване скловарне обладнання в напрямку економії природних ресурсів і поступового переходу на тривкі матеріали, майстерність наших гутників не поступалася західним, тому в кризових для галузі 2000-х рр. більшість львівських гутників були бажаними працівниками фабрик у США, Канаді, Чехії, Польщі, Німеччині та інших країнах.

Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. широке застосування на американських і європейських гутах мало вільне формування за допомогою ручного пальника. Завдяки цьому методу вдається виконувати надзвичайно реалістичні та деталізовані форми. Цей принцип формування, на жаль, не набув поширення в українських гутах, що суттєво вплинуло на формотворчі якості гутної пластики. Іншим проблемним питанням для української гуті залишається якість скломаси. Якщо більшість світових студійних виробників перейшла на роботу із сировинними напівфабрикатами, де утримується стабільна якість і нижчі температурні режими, то в Україні кожен виробник формує власний склад шихти (матеріалу).

Ще однією суттєвою відмінністю від західних принципів формування і декорування скловиробів є використання кольорових склопорошків замість цапф. Щоправда, завдяки діяльності литовських дизайнерів при виконанні зразків на українському підприємстві ТОВ «Компанія Галицьке скло» 2011 р. ця техніка набула ширшого використання. Цю технологію забарвлення скла сьогодні практикують також два підприємства на Львівщині: Фірма «Старт» у Щирці та Пісочнянський склозавод.

У розділі 4 **Проектування малотиражної гутної продукції: художні особливості** проаналізовано діяльність двох основних осередків гутного виробництва Львівщини кінця ХХ — початку ХХІ століття: Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики) і Компанії «Галицьке скло», зокрема в контексті творчої активності провідних художників і майстрів-гутників, які працювали над проектуванням тиражних виробів.

Підрозділ 4.1 **Гутна продукція Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики: основні тенденції, ключові постаті** становить найважливішу за змістом частину дослідження, оскільки тут проведено аналіз основних формотворчих і технологічних властивостей гутної продукції українських підприємств-скловиробників. Окреслено специфіку роботи над проектуванням зразків тиражної продукції на згаданих підприємствах, де ключовим аспектом є співпраця майстрів-гутників з професійними художниками. У цій частині дослідження охарактеризовано визначальні авторські риси продукції в конкретних підгрупах, які належать

авторству провідних проєктантів гутних виробів. За основу взято майже 200 зразків ваз, кубків, бокалів, фруктовок, наборів посуду, анімалістичної скульптури та іншої продукції. Йдеться передусім про діяльність на підприємствах скловиробничої галузі професійних художників — А. Бокотей, Ф. Черняк, І. Аполлонов, А. Балабін, Л. Митяєва, О. Гушин, С. Мартинюк, Б. Галицький, З. Масляк. Водночас, поряд з професіоналами над розробленням і впровадженням у виробництво зразків продукції на підприємствах працювали майстри-гутники, чії імена вписані в історію українського художнього скла: Й. Гулянський, М. Павловський, П. Семененко, П. Думич, О. Гера, Р. Жук, Б. Валько, І. Мацієвський, Я. Мацієвський, В. Драчук, І. Шуманський та ін. В українському мистецтвознавстві роботи цих авторів розглядаються переважно як авторські індивідуальні твори, проте більшість з виконаних зразків були впроваджені у виробництво. Тираж такої продукції коливався від 50-ти до 200 екземплярів, проте тут можемо говорити про промислове виробництво, а відтак — згаданих авторів називати дизайнерами.

Визначено основні технологічні прийоми, методи формотворення і колористичні принципи, а на їх підставі зроблено узагальнений висновок щодо індивідуальних рис і характерних особливостей української гутної продукції кінця ХХ — початку ХХІ ст. У зразках фактично всіх категорій продукції найбільшого застосування у внутрішньому декоруванні мали способи різного плану шпінуння, забарвлення кольоровою крихтою, реагування сульфідно-цинкового скла й карбїду бору. Переважна більшість продукції була виконана з активним зовнішнім декором — багатими прозорими наліпами, розтягуванням гарячої скломаси, деформуванням у керіку тощо.

Незважаючи на те, що українське художнє скло цього періоду перебувало під значним впливом творчої діяльності художників, які брали активну участь у розвитку й поширенні міжнародного руху студійного скла, вітчизняна гутна продукція була наділена рисами традиціоналізму та консерватизму щодо народного способу вільного формування і декорування. Це прочитується у зразках майстрів-гутників, які на рівні з професійними художниками працювали над створенням проєктів для промислового тиражування. Тут також слід підкреслити, що в загальній кількості проаналізованого матеріалу ця група становить помітну більшість.

Безперечно, не можна оминати в контексті цього дослідження і діяльність художників, пов'язану з виконанням авторських робіт виставкового характеру, які часто мали образні особливості. Цей пласт художньої творчості авторів більшості промислових зразків неминуче вплинув на проєктування склопродукції українських підприємств.

Незважаючи на те, що більшість українських художників-склярів здобували фах на єдиній в Україні кафедрі художнього скла у Львові, цілком виразною є різниця між київською та львівською школою. Це пов'язано насамперед з тим, що гутна майстерність передавалася від покоління до покоління, і якщо у Львові цей процес був безперервним упродовж кількох століть завдяки діяльності малих гут, то на Київщині індустріалізація другої половини ХІХ ст. мала визначальний вплив на розвиток цієї галузі. Тому власне у зразках львівських майстрів надзвичайно виразно прочитуються традиційні

принципи формотворення, базовані на класичних технічних прийомах і способах декорування. Київська школа вирізняється пошуком новітніх засобів форми й декору.

У підрозділі 4.2 «Компанія «Галицьке скло»: інноваційний досвід гутного виробництва проаналізовано виробу підприємства, яке виконувало в Україні тиражну продукцію традиційним гутним способом. Тут упродовж першої половини 2011 р. група литовських і українських художників виконала понад 50 зразків композиційних груп, які склалися переважно з кількох ваз у різних формах і тарілок. Продукція виконувалась із застосуванням кольорових порошоків для надання внутрішнього декору, що є нетиповим для української традиційної гуті. Це сприяло появі нової техніки декорування, яку впродовж останніх років почали впроваджувати не тільки на підприємствах, але й у навчально-методичному процесі кафедри художнього скла ЛНАМ. Колекція, виконана 2011 р. у склоцеху ТОВ «Компанія «Галицьке скло», була успішно представлена на міжнародних торгах «Амб'єнте» у Франкфурті (Німеччина) та отримала високу оцінку серед найперспективніших покупців цієї категорії склопродукції. У цьому підрозділі наголошено на формотворчих і технологічних відмінностях нової лінії продукції ТОВ «Компанія «Галицьке скло» від традиційної львівської гуті та систематизовано й уведено в науковий обіг кілька десятків композиційних груп.

ВИСНОВКИ

1. Друга половина ХХ ст. — період суттєвих і виразних змін в українському слововиробництві, доба розвитку напрямку декоративно-прикладного мистецтва — художнього скла. У його контексті яскраво вирізняється специфічна ланка — гутне скло, наділене особливо характерними рисами національної самобутності. Принципово важливу роль у формуванні визначальних ознак львівського гутного скла цього періоду відіграли відроджені й розвинуті традиційні засоби формотворення.

У цей період економічно-виробничі, політичні, техніко-технологічні фактори й чинники безпосередньо впливали на діяльність українських підприємств скляної промисловості, визначаючи асортимент продукції малосерійних виробів. Однією з характерних рис української школи гутного скла є висока обізнаність її представників з усіма ланками технологічного процесу, взаєморозуміння й усвідомлення творчої відповідальності кожної ланки.

З'ясовано, що основними осередками слововиробництва, на базі яких формувалась ідентичність львівської гуті впродовж кінця ХХ — початку ХХІ ст. були Львівська експериментальна кераміко-скульптурна фабрика та «Компанія «Галицьке скло». Власне тут культивували й розвивали традиції класичного українського гутництва, виховували нові покоління склоробів. Наприкінці 80-х років лише на Львівській експериментальній кераміко-скульптурній фабриці працювали кілька десятків висококваліфікованих гутників, які щороку виховували щонайменше десяток молодих майстрів.

2. На основі проаналізованого наукового матеріалу з'ясовано, що в термінологічно-понятійному апараті, який сьогодні функціонує у науковому

дискурсі, термін «декоративно-прикладне мистецтво» не є відповідним для окреслення малотиражної гутної продукції підприємств-скловиробників. Цей термін поєднує два різні за змістом поняття, які не відповідають характеру, ідейному навантаженню і цільовому призначенню конкретних видів продукції. Запропоновано нову модель, де найбільш оптимальною назвою домену для об'єкта дослідження є «ужиткове мистецтво». Однією зі складових ужиткового мистецтва є наділене рисами функціональності декоративне мистецтво, а іншою — дизайн. Незважаючи на те, що у виготовленні малотиражної гутної продукції підприємств-скловиробників присутні всі етапи та почергові процеси промислового дизайну, передусім переважає художнє начало, а процес відіграє другорядну, необхідну для упредметнення роль. При цьому в певній площині в межах ужиткового мистецтва присутня і образотворча складова, оскільки об'єкти образотворчого мистецтва часто слугують цілям декорування. Проте цей вид мистецтва все ж слід виділяти як окремий домен, аргументуючи переважанням образного навантаження та ідейного змісту над декоративністю. Встановлено також, що об'єкти з художнього скла, які мають винятково образотворче (ідейне, концептуальне) навантаження, слід зарахувати до образотворчого мистецтва.

3. У процесі дослідження доведено, що упродовж розвитку світового авторського скла присутні різні шляхи, різні школи, співвіднесені з традиціями, особливостями культури тієї чи іншої країни. При цьому ми виділяємо дві основні тенденції в студійному склярстві: перша опирається на традиції класичної спадщини в підході до матеріалу та його природні якості, друга — пов'язана з розвитком сучасних пластичних мистецтв, які акумулюють широку палітру виражальних засобів. У обох лініях розвитку відзначається загальна еволюція від предметної форми до арт-об'єкта.

Визначальний вплив на формотворчі, колористичні та образні ознаки продукції львівських скловиробників мало поширення міжнародного руху студійного скла, квінтесенцією якого є свобода творчого експерименту. Аналізуючи асортимент гутних виробів Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики, виявлено, що студійний рух мав помітний вплив насамперед на проектну творчість професійних художників. Вивчення промислової скляної індустрії та ролі в ній художника дозволили зрозуміти й пояснити генезу студійного скла як явища другої половини ХХ ст. Одним з найважливіших стимулів його розвитку було для митців усвідомлення ролі скла в контексті художніх проблем світової культури, бачення себе учасниками сучасного мистецтва. Із цим пов'язаний рух творчої думки, розширення змісту й розмах творчого експерименту.

Більшість піонерів міжнародного руху студійного скла — визначних художників своєї епохи — є авторами зразків склопродукції провідних виробників. Завдяки їм у асортименті більшості заводів з'являються лімітовані лінії авторських об'єктів. На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що визначальний вплив на художнє скло другої половини ХХ ст. мав міжнародний рух студійного скла, який від кінця 60-х рр. поступово набув панівного значення на всіх континентах.

4. Суттєвий вплив на розвиток українського художнього скла, асортименту гутної продукції львівських скловиробників зокрема, мало проведення Міжнародних симпозиумів гутного скла у Львові. Майже тридцятилітня діяльність цього заходу як вагомого явища в культурно-мистецькому житті нашої держави мала вплив на формування певних естетичних уявлень і смаків широкої публіки, стала інструментом популяризації українського художнього скла у світі та ознайомлення мистецького середовища України з досягненнями світового склярства.

Водночас симпозиуми відіграли роль значущого освітнього механізму в процесі підготовки фахівців у галузі скловиробництва та декоративно-прикладного мистецтва. Саме завдяки процесам, які відбувалися в контексті поширення у світі міжнародного руху студійного скла, рушійним чинником якого на теренах колишнього СРСР були міжнародні симпозиуми гутного скла у Львові, відбулися змістовні зміни в науково-методичному забезпеченні всіх вищих навчальних закладів на території України, Росії, Литви, Латвії, Білорусі, Грузії та Естонії.

Завдяки співпраці львівських майстрів-гутників, технологів і художників-склярів з усього світу, ці заходи мали суттєвий вплив на вчасне реагування та корекцію вектора стилістичних та ідейних напрямків у вітчизняному художньому склі. Завдяки проведенню симпозиумів на виробничих підприємствах Львівщини змінювалися і техніко-технологічні процеси. Доведено, що цей аспект мав особливий вплив на діяльність підприємства «Компанія «Галицьке скло», де 2011 р. литовські фахівці впровадили у виробництво нову лінію продукції, виконану на основі інноваційної для українського скловиробництва технології декорування з допомогою кольорових склопорошків.

5. На основі аналізу понад 250 зразків провідного львівського підприємства-скловиробника — Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики — доведено, що в українському гутному склі другої половини ХХ ст. превалювала тенденція до інтерпретації традиційних методів формотворення і декорування. Водночас не варто забувати про низку експериментальних пошуків не лише у формотворенні, але й у технології, образотворенні та ідейному навантаженні. На цей процес безперечний вплив мало активне поширення міжнародного руху студійного скла й безпосередня участь у ньому українських художників, які водночас проектували зразки для тиражного виробництва.

З'ясовано також, що підприємство, яке функціонувало на початку ХХІ ст. і відіграло важливу роль у продовженні традицій львівського гутництва — «Компанія «Галицьке скло», — залишилося в історії українського художнього скла насамперед завдяки інноваційній колекції, яку спільно виконали українські й литовські дизайнери 2011 р. Встановлено, що формотворчі, декоративні й технологічні особливості, які характеризують кілька десятків композиційних груп у колекції, суттєво відрізняються від характерних для львівської гуті ознак і тяжіють до стриманої прибалтійської школи.

6. У другій половині ХХ ст. українське художнє скло перебувало на стадії розквіту й свободи авторської ідеї, розвитку творчого експерименту з

матеріалом, технологіями, формотворенням. Професійні художники, пов'язані з підприємствами скловиробничої галузі, водночас працювали у двох напрямках — над створенням авторських індивідуальних композицій і над проектуванням зразків для масового тиражування. Ці дві суттєво відмінні ділянки творчості не неминуче піддавалися взаємовпливові, завдяки чому асортимент виробів групи малотиражного декоративно-ужиткового скла впродовж 1970-1990 рр. значно розширився і змінився. Саме в цей період сформувався і утвердився в декоративно-прикладному мистецтві нашої країни важливий напрямок — дизайн гутного скла. Безперечно, безпосередній вплив на його формування мала діяльність непересічних творчих особистостей — це насамперед А. Бокотей, Ф. Черняк, І. Аполлонов, А. Балабін, Л. Митяєва, О. Гушин, С. Мартинюк, Б. Галицький, З. Масляк, М. Павловський, Й. Гулянський, І. Мацієвський, О. Гера, П. Семененко, П. Думич, В. Драчук, Р. Жук, Б. Валько та ін. Саме авторських зразках цих митців і майстрів-гутників проявляються основні тенденції гутного скла, яке виготовляли українські підприємства-скловиробники цього періоду.

Неабиякого значення у формуванні визначальних рис усього асортименту продукції львівських склопідприємств мала тісна співпраця і взаємний обмін досвідом, передавання традицій та імплементація новацій між професійними художниками й майстрами-гутниками. Саме цей чинник був рушієм прогресу й осучаснення традиційних способів формотворення і декорування скловиробів, стимулюючи потяг до технологічного експерименту й творчого прояву.

7. У процесі роботи над дисертацією виявлено, що більшість професійних художників, які працювали на склозаводах і у Львові, і в інших містах, є випускниками єдиної в Україні кафедри художнього скла теперішньої Львівської національної академії мистецтв. Водночас, характерні особливості гутної продукції київських і львівських підприємств значно відрізняються. Якщо у склопродукції підприємств-скловиробників Львівщини виразно виділяються багатство зовнішнього декору, розмаїття кольорової гами, свобода вільного формування та традиційні способи обробки, притаманні для класичного художнього скла Галичини, то характерними рисами виробів київського заводу є прості аскетичні форми з мінімальним декором, півтонова кольорова гама, прийоми, які частіше застосовуються в холодній обробці скла, передусім образність. Це пов'язано насамперед з тим, що гутна майстерність передавалася від покоління до покоління, і якщо у Львові цей процес був безперервним упродовж кількох століть завдяки діяльності малих гут, то на Київщині індустріалізація другої половини ХІХ ст. мала визначальний вплив на розвиток цієї галузі.

8. Наприкінці ХХ ст. мистецтво звільняється від ярма зумисної ілюстративності, героїзації, комеморації і пропагандизму. Справжнє сучасне мистецтво підлягає власним законам і принципам, покликане досліджувати власну природу, власну суть. Прийнято, що декорування часто менше слугує підкресленню стилю, форми й техніки, а частіше сприяє приховуванню або відволіканню від відсутності цих атрибутів. Сучасне мистецтво цурається декоративності на користь формальної побудови. Зречення від декоративного імпульсу утвердилося ще на початку ХХ ст., але до 1970-х років поява

декоративності в живописі й поширення руху студійного скла дещо реабілітували його у великому мистецтві. Декоративність більше не викликає потужних критичних протиріч, як і примхливість, навіть коштовність, сьогодні належать до важливих критеріїв оцінки, процвітають у сучасному мистецтві художнього скла.

9. Через відсутність промислового виробництва, сьогодні немає бази для підготовки ані майстрів-гутників, ані досвідчених фахівців-дизайнерів гутної продукції. З відходом професійних складувів, які у свій час були проєктантами скло-продукції, завершиться ера розквіту українського гутного виробництва. «Компанія «Галицьке скло» була останнім форпостом традицій львівського гутництва й мала на меті виховання наступного покоління фахівців — і художників, і майстрів-гутників.

Українська гута — це самобутнє, унікальне явище у світовому мистецтві зі столітніми традиціями та давньою історією. Прикро й іронічно, що найбільшого розквіту ця галузь набула в розпал радянського тоталітаризму, а цілковитого занепаду — у часи становлення незалежної України. Сьогодні на Львівщині, у центрі вітчизняного гутництва, функціонують два підприємства, і на жодному з них не виготовляється художнє скло традиційним способом. Останнім місцем, де ще жевріють традиції українського гутного скла, є навчально-творча майстерня-піч на кафедрі художнього скла ЛНАМ. Лише тут завдяки пам'яті людей, які все життя присвятили львівській гуті, ще є шанс передати вміння, технічні прийоми й традиції наступному поколінню.

Збереження традицій львівського гутництва та їх розвиток у практичній площині — надактуальне завдання, яке стоїть сьогодні перед фахівцями з різних галузей. Ключову роль у цьому процесі повинні відігравати художники-проєктанти, від яких найбільше залежить сучасне гутне скло України.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ, У ЯКИХ ОПУБЛІКОВАНІ ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бокотей М. Дизайн ужиткового скла та пластичні композиції Іржі Шугаєка / Михайло Бокотей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2012. — № 22. — С. 262—271.

2. Бокотей М. 9 Міжнародний симпозіум гутного скла у Львові: результати та перспективи / Михайло Бокотей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2013. — №24. — С. 60—68.

3. Бокотей М. Авторська індивідуальність у скляних композиціях Ремігіуса Крюкаса / Михайло Бокотей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2015. — №26. — С. 23—30.

4. Бокотей М. Анімалістична пластика у світовому дизайні художнього скла другої половини ХХ ст. / Михайло Бокотей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2015. — №27. — С. 137—145.

5. Бокотей М. Міжнародні симпозіуми гутного скла: оцінка впливу на розвиток дизайну українського гутного скла / Михайло Бокотей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2016. — №28. — С. 278—286.

6. Бокотей М. Провідні дизайнери українського гутного скла другої половини ХХ ст. / Михайло Бокотей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2016. — №30. — С. 248—261.

7. Бокотей М. 10 Міжнародний симпозиум гутного скла у Львові: підсумки / Михайло Бокотей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2017. — №31. — С. 128—139.

8. Бокотей М. Вплив міжнародного руху студійного скла на дизайн гутних виробів / Михайло Бокотей // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. — Харків : ХДАДМ, 2017. — № 3. — С. 13—21.

9. Бокотей М. Місце художнього скла в українській системі термінологічно-понятійного апарату класифікації мистецтва / Михайло Бокотей // Вісник Львівської національної академії мистецтв. — 2017. — №32. — С. 72—86.

10. Бокотей М. Гутна продукція Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики: основні тенденції, провідні дизайнери / Михайло Бокотей // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. — 2017. — № 5. — С. 8—14.

ОПУБЛІКОВАНІ ПРАЦІ, ЯКІ ДОДАТКОВО ВІДОБРАЖАЮТЬ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бокотей М. Дизайн гутного скла: способи декорування кольоровими склопорошками / Михайло Бокотей // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. — 2017. — №17. — С. 10—17.

2. Бокотей М. Poezja szkła. Remigijus Kriukas, Indre Stulgaite Kriukiene / Михайло Бокотей // Poezja szkła. — Kielce : Institute of Design Kielce, 2013. — С. 20.

3. Бокотей М. Музей скла у Львові — віртуальний чи реальний? / Михайло Бокотей // 7UA. — 2016. — №1. — С. 66—69.

4. Бокотей М., Шафран Р. І Міжнародна конференція художників-склярів у м. Нінбо, Китай / Михайло Бокотей, Роксолана Шафран // 7UA. — 2017. — №3. — С. 70—77.

АНОТАЦІЯ

Бокотей М. А. Львівське гутне скло у контексті міжнародного студійного руху: художні особливості та осередки скловиробництва. — На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.06 — декоративне і прикладне мистецтво. — Львівська національна академія мистецтв, Львів, 2018.

Дослідження присвячене проблематиці гутної продукції українських підприємств-скловиробників кінця ХХ — початку ХХІ ст. Узагальнено наукові та методологічні підходи до вивчення зазначеної теми, опрацьовано значний обсяг літератури та візуальних джерел. Для повноцінного вивчення проблеми розкрито історичні передумови розвитку гутництва в Україні, окреслено

основні його етапи та визначено ключові осередки, на базі продукції яких виконано глибинний аналіз формотворчих і технологічних властивостей. Увагу сконцентровано на діяльності двох провідних підприємств, які виконували тиражну продукцію способом вільного формування — Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики та «Компанії «Галицьке скло». Визначено основні типологічні групи малотиражної гутної продукції підприємств і проаналізовано їх у контексті проектної діяльності провідних художників і майстрів-гутників. З'ясовано основні стилістичні засоби, технологічні прийоми, методи формотворення і колористичні принципи, а на їх підставі зроблено узагальнений висновок щодо індивідуальних рис і характерних особливостей української гутної продукції кінця ХХ — початку ХХІ ст., де превалювали традиційні засади класичної гуті. Досліджено рівень впливу діяльності Міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові на розвиток гутного виробництва в рамках українського декоративно-прикладного мистецтва та вітчизняної школи художнього скла загалом. Проаналізовано також діяльність провідних іноземних художників і ключових осередків скловиробництва в контексті поширення міжнародного руху студійного скла, який вплинув також на розвиток художнього скла в Україні.

Ключові слова: художнє скло, гутне скло, художники-склярі, майстри-гутники, підприємства-скловиробники, дизайн художнього скла, міжнародні симпозіуми скла, міжнародний рух студійного скла.

АННОТАЦИЯ

Бокотей М. А. Львовское гутное стекло в контексте международного студийного движения: художественные особенности и центры стеклопроизводства. — На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.06 — декоративное и прикладное искусство. — Львовская национальная академия искусств, Львов, 2018.

Исследование посвящено проблематике гутной продукции украинских предприятий-стеклопроизводителей конца ХХ — начала ХХІ в. Обобщены научные и методологические подходы к изучению данной темы, обработан значительный массив литературы и визуальных источников. Для полноценного изучения проблемы раскрыты исторические предпосылки развития гутництва в Украине, определены основные его этапы и ключевые центры, на базе продукции которых выполнен глубинный анализ формообразующих и технологических свойств. Внимание сконцентрировано на деятельности двух ведущих предприятий, выполнявших тиражную продукцию традиционным гутным способом — Львовской экспериментальной кераміко-скульптурной фабрики и компании «Галицкое стекло». Определены основные типологические группы малотиражной гутной продукции предприятий и проанализированы в контексте проектной деятельности ведущих художников и мастеров-стеклодувов. Выяснены основные стилистические средства, технологические приемы, методы формообразования и колористические принципы, а на их основании сделан обобщенный вывод относительно индивидуальных черт и характерных особенностей украинской гутной

продукции конца XX — начала XXI в., где преобладали традиционные основы классической гуты. Исследован уровень влияния деятельности международных симпозиумов художественного стекла во Львове на развитие художественного производства в рамках украинского декоративно-прикладного искусства и отечественной школы художественного стекла в целом. Проанализированы также деятельность ведущих иностранных художников и ключевых ячеек стекольного производства в контексте распространения международного движения студийного стекла, которое имело влияние также на развитие художественного стекла в Украине.

Ключевые слова: художественное стекло, гутное стекло, художники-стекольщики, мастера-стеклодувы, предприятия-стеклопроизводители, дизайн художественного стекла, международные симпозиумы по стеклу, международное движение студийного стекла.

ABSTRACT

Mykhaylo Bokotey. Lviv blown glass in the context of the international studio movement: artistic features and glassmaking centers. — Manuscript Copyright.

Thesis for the degree in Ph.D. in History of Art with specialization in 17.00.06 — Decorative and Applied Art. — Lviv National Academy of Art, Lviv, 2018.

The research is devoted to the problems of blown glass products of Ukrainian glass-making enterprises of the late XX — early XXI century. The scientific and methodological approaches to the study of this topic are generalized, a considerable amount of literature and visual sources have been processed.

The issue of small-scale blown glass art production in Soviet and late Ukrainian art history had been considered exceptionally in the framework of decorative and applied art. With the advent of the term "design" in the scientific terminology, arised a need to classify the design activity of craftsmen and professional glass artists on the production enterprises as a creative method, process and result of industrial product design. The issue of Ukrainian artists activities in the glass industry is not well explored today not only in the field of decorative arts, but also in the context of design. There are many unresolved issues concerning the creativity of Ukrainian glassblowers and artists who worked with design for the industrial replication.

The research deals with the issue of art glass and it's affair to a particular type of art in the national terminology-conceptual system. In particular, this study focuses on the compliance of the term "decorative and applied art" for the two types of creative activity in the field of glass art as industrial blown glass products and individual artistic works, as well as their relation with the concepts of "design" and "fine arts". The existing system in Ukraine is analyzed on the basis of the domestic art criticism studies, with the aim to conclude its compliance with the specific areas in the field of glass art and related industries as individual author's creativity and the production of industrial enterprises. Also few foreign models of terminological-conceptual system of art are described. The unified model, acceptable to the national classification system of art, is suggested in this research as well as the place of individual author's glass objects and enterprise production in it. The question of

artistic conceptual apparatus is also considered in the framework of the language issue, with a focus on Ukrainisation of certain key terms.

The theme of the blown glass design as an artistic and cultural phenomenon is new and undiscovered in Ukrainian art, so there is deep need to explore the brightest samples of blown glass products of Ukrainian companies in the context of activity of leading artists and craftsmen.

The main attention is paid to the activity of professional glass-artists involved in the design of samples for production. The article opens also questions of creative individual activity by glassblowers who were working as designers of samples as well as professional artists. The main design tendencies of the Ukrainian enterprises of that period are precisely shown in the samples executed by these artists and craftsmen.

Over the period from 1962 to 1982, the studio movement captivated all glass-making countries. Numerous international exhibitions, symposiums, congresses served as an organized form and a stimulus to its development. Particularly typical of the subject of this study is the Ukrainian example and, more specifically, the one of how the work of Lviv individual artists exerts an influence in terms of the studio movement on the design of serial products of glass enterprises. The vast majority of artists working with leading manufacturers are the outstanding designers of their era — the pioneers in the international studio glass movement. Due to their artistic creations the range of products of the most factories tends to feature limited editions of objects protected by copyright. A clear conclusion can be derived from that the international studio glass movement, which since the late 1960s has gradually proved to be dominant on all continents, has influenced overwhelmingly the design of glass art of the second half of the 20th century.

Particularly typical of the subject of this study is the Ukrainian example and, more specifically, the one of how the work of Ukrainian individual artists exerts an influence in terms of the studio movement on the design of serial products of glass enterprises. Within the territory of the former USSR the glass manufacture reached its apogee in the 1970s-1990s of the last century, when the Lviv Experimental Ceramic and Sculpture Factory proved to be the creative and production center for sculptors and artists of decorative and applied arts.

This study gives careful attention to the issue of the influence that Lviv International Blown Glass Symposiums, with over 250 artists from 29 countries participating in it since 1989, exert on the development of the Ukrainian school of glass art design and the performance of glass-making enterprises.

Key words: decorative and applied art, glass art, blown glass, glass artists, glass blowers, glass production enterprises, glass art design, international glass symposiums, international studio glass movement.

Підписано до друку 17.05.18
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк на різнографі. Зам. №17/05-1
Ум. друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим.

Видавництво “Галич-Прес”
Видавець ФОП Король І.В.
м. Львів, вул. Гнатюка, 17
Ел. пошта: lvivprint@ukr.net. Тел. 096-59-88-924
Свідоцтво ДК №5353 від 24.05.2017 р.